

innovative distance learning opportunities; 2) organization of cognitive and creative dialogue interaction of the students with the teacher by means of distance learning; 3) competent pedagogical diagnostics the products of students' professional and creative activity.

The interaction between the participants of the learning process is a key element of any educational program. Most of the time, the students work remotely on their own. If they have a need to ask the teacher questions, they can use e-mail. This contributes to a more serious attitude to learning. Based on the analysis of general and methodological literature the essence and didactic possibilities of distance learning are determined: interaction between a teacher and a student in a specific educational environment via telecommunication technologies.

The use of modern technology of distance and heuristic learning in the university educational system provides the successful formation of basic professional and creative skills of future specialists.

In the article a system of principles of distance learning is presented which provides the formation of professional and creative skills of future specialists.

Key words: *distance learning, the professional and creative skills, formation, a specialist, self-realization, activity, an educational technology, diagnostics, interactions.*

УДК 378:016

О. І. Земка

Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка

ГРУПИ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

У статті розкрито основні групи дослідницьких умінь студентів-філологів: інформаційні (бібліографічні, лексикографічні, технічні), операційні (інтелектуально-евристичні, аналітико-інтерпретаційні, текстово-жанрові), мовнокомунікативні (власне комунікативні, редакторські, полемічні), діагностично-прогностичні (проектувальні, прогностичні, діагностичні, рефлексивні). Вищезазначені вміння майбутніх учителів-словесників проаналізовано на основі навчально-пізнавальної діяльності, науково-дослідної роботи та під час навчальних і педагогічних практик.

Ключові слова: *групи дослідницьких умінь, дослідницькі вміння, майбутні вчителі української мови і літератури, інформаційні вміння, операційні вміння, мовнокомунікативні вміння, діагностично-прогностичні вміння.*

Постановка проблеми. Учитель XXI століття – це насамперед дослідник. Сучасній школі потрібен учитель, готовий працювати в умовах зростання наукової інформації, успішно опановувати й упроваджувати інноваційні підходи, мобільно вирішувати професійні завдання та самовмотивований на творче дослідження й новаторство. Важливість таких професійних і особистісних рис потребує вдосконалення процесу формування дослідницьких умінь у майбутніх учителів української мови і літератури у вищих педагогічних навчальних закладах.

Аналіз актуальних досліджень. Результати наукових пошуків із цієї актуальної проблеми узагальнено в дисертаційних працях, у яких представлено теоретичні й методичні засади формування дослідницьких

умінь у майбутніх учителів трудового навчання (О. Рогозіна), математики й фізики (В. Базурін), музики (М. Фалько), технології (Т. Шипілова), у системі післядипломної педагогічної освіти (В. Базелюк, І. Рибальова). Окремі аспекти дослідницької діяльності майбутніх учителів-словесників обґрунтовано Н. Волошиною, Н. Голуб, О. Горошкіною, О. Куцевол, Л. Мацько, Н. Остапенко, М. Пентилюк, О. Семенов, В. Сидоренко, Т. Симоненко, Л. Струганець та ін.

Водночас аналіз науково-педагогічних джерел засвідчує відсутність фундаментальних досліджень, у яких було визначено групи дослідницьких умінь майбутніх учителів української мови і літератури.

Мета статті полягає в розкритті груп дослідницьких умінь студентів-філологів, зокрема інформаційних, операційних, мовнокомунікативних, діагностично-прогностичних.

Виклад основного матеріалу. На підставі аналізу Галузевого стандарту вищої освіти, вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавра за спеціальністю «Філологія. Українська мова і література», вимог Державних стандартів базової і повної середньої освіти, Концепції літературної освіти, шкільних програм і програм для вищої філологічної школи, теоретичних джерел нами було виділено такі групи дослідницьких умінь майбутніх учителів-словесників: *інформаційні* (бібліографічні, лексикографічні, технічні), *операційні* (інтелектуально-евристичні, аналітико-інтерпретаційні, текстово-жанрові), *мовнокомунікативні* (власне комунікативні, редакторські, полемічні), *діагностично-прогностичні* (проектувальні, прогностичні, діагностичні, рефлексивні).

Вищезазначені дослідницькі вміння проявляються у здатності студентів-філологів творчо мислити, доводити, обґрунтовувати; знаходити, відбирати, аналізувати, інтерпретувати інформацію з різних, у тому числі й електронних джерел; створювати усний і письмовий фаховий (науковий, навчальний) текст з урахуванням структурно-сміслових, жанрово-композиційних, мовностилістичних особливостей.

Оволодіння вчителем-словесником *інформаційними вміннями* дає можливість якісніше аналізувати інноваційний досвід, працювати з інформацією, яка постійно оновлюється, сприяє вираженій мотивації до конструювання нових моделей навчальної діяльності, проектування й реалізації змісту викладання української літератури на засадах нових освітніх технологій, у т.ч. інформаційних (мультимедіа-технологій, Інтернет-технологій та ін.).

Майбутнім учителям української мови і літератури важливо вміти відшукувати інформацію з першоджерел, критично переосмислювати, аналітично її обробляти, орієнтуватись у потоці наукової інформації, оволодівати прийомами конспектування й реферування тощо. Систематичне розширення інформаційного, практичного обсягу знань, стійка усвідомлена потреба в опануванні інформацією, бажання здійснювати науковий пошук,

уміння й навички сприймати, впізнавати, аналізувати, зіставляти, коментувати, оцінювати підвищує рівень сформованості інформаційних умінь.

Групу інформаційних умінь становлять бібліографічні, лексикографічні, технічні вміння. Зокрема, сутність *бібліографічних умінь* полягає в умінні подати відомості про цитовану (використану) працю. Мета посилання – аргументувати, доповнити або проілюструвати власну думку фактами з інших наукових текстів; підтвердити чи спростувати чужу думку; порівняти різні підходи вчених стосовно аналізованої проблеми. Майбутні вчителі української мови і літератури повинні вміти працювати з каталогами. Користуючись алфавітним каталогом, студенти-філологи відшуковують статті, монографії, літературно-критичні праці вчених-літературознавців, психологів, педагогів тощо. Тематичний каталог дає змогу швидко зорієнтуватись у наукових джерелах із проблеми дослідження. Набуті бібліографічні вміння студенти застосовують у процесі ведення читацького щоденника, написання анотації, реферату-огляду, відгуку на прочитану книгу тощо.

Лексикографічні вміння полягають у умінні сприймати, впізнавати, аналізувати, вилучати з лексикографічних видань необхідну інформацію, зіставляти її, коментувати, критично оцінювати; володіти навичками збирання й оброблення лексикографічного матеріалу, в т.ч. комп'ютерного, укладати власні словники-довідники тощо. Словники допомагають глибше «зануритись» у слово-термін, ключове слово в тексті, вибудувати фаховий (навчальний, науковий) текст. Наприклад, під час аналізу художнього твору на заняттях дисципліни «Вступ до літературознавства» доцільною є робота з літературознавчими енциклопедіями, термінологічними словниками й довідниками. Це допоможе визначити засоби увиразнення художнього мовлення. Під час опанування історико-літературних курсів майбутні вчителі-словесники користуються словниками літературознавчих термінів, словником тропів і стилістичних фігур, літературознавчою енциклопедією. Це дає змогу студентам не тільки виокремити визначення термінів і понять, а й проаналізувати приклади з художніх творів, проілюструвати своєрідність літературних напрямів і течій.

З-поміж інформаційних *технічних умінь*, які виділяє Н. Гендіна, важливими для нашого дослідження вважаємо вміння збирати, зберігати й обробляти інформацію з використанням інформаційних технологій; отримувати інформацію з різних джерел: як із періодичних видань, так і з електронних комунікацій; вирішувати конкретні дослідницькі та навчальні завдання (аналіз і переклад текстів, дослідження текстів, записаних у електронному форматі); уміння проводити наукові дослідження на основі великих масивів текстів [4].

Варто зауважити, що технічні вміння пов'язані з бібліографічними. Студенти-філологи повинні володіти прийомами пошуку й обробки

інформації (складання списку використаних джерел, здійснювати правильний бібліографічний опис), уміннями ефективно використовувати різні джерела інформації, бази даних (традиційні й електронні види інформації), правильно формулювати запити (ключові слова), використовуючи стратегію й алгоритми інформаційного пошуку. Важливу роль інформаційні технології відіграють під час вивчення літературознавчих дисциплін. Майбутні вчителі-словесники, зокрема, аналізують сайти «Шевченківська енциклопедія», проект «Мислене древо», структуру й інформаційне наповнення електронних бібліотек, сайти музеїв, зокрема, сайт Державного літературно-меморіального будинку-музею І. Нечуя-Левицького, Львівського літературно-меморіального музею І. Франка, Чернігівського літературно-меморіального музею-заповідника М. Коцюбинського, створюють комп'ютерні презентації тощо.

Групу **операційних** дослідницьких умінь складають інтелектуально-евристичні, аналітико-інтерпретаційні, текстово-жанрові вміння. Це вміння творчо мислити, доводити, обґрунтовувати; аналізувати, виділяти головне, суттєве; встановлювати причиново-наслідкові зв'язки; здійснювати інтерпретацію текстів; моделювати зв'язний текст з урахуванням структурно-сміслових, жанрово-композиційних особливостей і дотримання принципів текстової організації. Розглянемо ці вміння більш детально.

У роботі дотримуємося характеристики інтелектуальних умінь, яку пропонує О. Башманівський: це загальнонавчальні вміння, які передбачають свідоме володіння особистістю раціональними прийомами мисленнєвої діяльності – системою певних дій (операцій), необхідних для розв'язування навчально-пізнавального завдання [1, 16].

Інтелектуально-евристичні вміння – це вміння сприймати, творчо мислити та засвоювати інформацію; виділяти головне, суттєве; встановлювати причино-наслідкові зв'язки, раціонально запам'ятовувати, логічно осмислювати навчальний (науковий), художній текст, висувати оригінальні ідеї, усвідомлювати мету, проблему, звільняючись від шаблонів, продуктивно використовувати психічні властивості особистості, уміння бути уважним, зосередженим, наполегливим у діях, нелінійно вирішувати стандартні й нестандартні ситуації майбутньої професійної діяльності.

Володіння такими вміннями дозволяє, наприклад, здійснити інтерпретацію художніх текстів, зокрема тлумачення зовнішньої форми літературного твору, визначення й коментування сюжетних елементів, аналіз системи художніх образів. Зокрема, аналізуючи на заняттях твори письменників-класиків І. Нечуя-Левицького («Дві московки», «Рибалка Панас Круть», «Бурлачка» та ін.), Панаса Мирного («Лихий попутав», «П'яниця», «Лихі люди», «Повія» та ін.), І. Франка («Лель і Полель», «Перехресні стежки», «Маніпулянтка», «На дні», «До світла» та ін.), М. Коцюбинського («Харитя», «Ялинка», «Маленький грішник», «Для загального добра», «Подарунок на іменини», «Persona grata», «Цвіт

яблуні», «Intermezzo» та ін.), В. Стефаніка («Новина», «Камінний хрест», «Виводили з села», «Стратився» та ін.), звертаємося до внутрішнього світу головних героїв, з'ясовуємо, які соціальні фактори впливали на становлення світогляду героїв твору певної епохи.

Одне з важливих завдань учителя-словесника на уроці – уміти самому й навчити учнів уважно й осмислено читати фаховий (художній, публіцистичний, науковий) текст. З урахуванням цього *аналітико-інтерпретаційні вміння* розуміємо як уміння аналізувати та інтерпретувати наукові праці й тексти (художні, публіцистичні, наукові); виділяти основні проблеми досліджень; визначати її актуальність; пояснювати ключові слова, робити відповідні висновки.

Працюючи, зокрема, з художнім текстом, важливо заглиблюватись у внутрішній світ, психологію мови героїв, з'ясовувати місце художнього твору в спадщині письменника, літературному житті епохи, в історії національної та всесвітньої літератури, уміти його інтерпретувати, тобто визначати як оригінальність і унікальність художнього твору, так і традиційні ознаки, що виявляються на різних рівнях (у слововживанні, індивідуальній мовотворчості письменника, у сюжеті й композиції, у системі персонажів, особливостях часопростору, інтертекстуальності тощо); виконувати відповідні зіставлення художніх явищ і водночас показувати неповторні особливості індивідуального стилю митця.

Текстово-жанрові вміння. Поняття тексту є об'єктом вивчення цілої низки наук, зокрема, лінгвістики тексту (досліджує структуру мовленнєвих творів, їх членування, способи створення зв'язності тексту, його смислову побудову), стилістики тексту (різноманітні типи текстів, їх стилістичні особливості, способи розгортання інформації, мовленнєві норми в різних функціональних стилях, типи мовлення (монолог, діалог, полілог) [6]; літературознавства (досліджує структуру й елементи змістової організації та внутрішньої форми літературно-художнього твору, художньо-мовленнєву організацію художнього твору, засоби вираження мовлення, родову та жанрову специфіку, літературний розвиток і процес) [3], філологічного аналізу тексту (вивчає основні ознаки тексту: зв'язність, цілісність, інтертекстуальність; текстові знаки; інтерпретацію структури та змісту художнього тексту) [2].

З-поміж текстово-жанрових умінь виділяємо вміння моделювати зв'язний текст з урахуванням структурно-сміслових, жанрово-композиційних особливостей і дотримання принципів текстової організації, новизни та пізнавальної цінності професійно орієнтованої інформації, проблемності назви наукового тексту тощо.

На основі дослідницької позиції Л. Мацько, Н. Голуб, Т. Симоненко, О. Семеног схарактеризуємо групу **мовнокомунікативних** (власне комунікативні, редакторські, полемічні) умінь, тобто умінь створювати усний і письмовий фаховий текст з урахуванням структурно-сміслових,

мовностилістичних особливостей; уміння вести наукову (літературознавчу) дискусію та відстоювати й обґрунтовувати власну думку.

У контексті нашого дослідження звернемося до наукової студії В. Соколової, яка виокремлює три блоки комунікативних умінь – соціально-психологічні, логіко-композиційні, мовленнєві [7]. До соціально-психологічних комунікативних умінь відносять уміння розуміти людей, оцінювати емоційний стан, визначати мотиви поведінки; уміння впливати на людей; уміння розв'язувати проблеми, запобігаючи емоційним конфліктам, аналізуючи досягнення й невдачі. Набуті дослідником логіко-композиційні вміння формують культуру мислення, яка спрямована на сприйняття та відтворення текстів; це вміння формувати тези, добирати аргументи; будувати усне й писемне висловлювання (дотримуючись структури); переконувати, впливати, урахувавши жанрово-стилістичну специфіку. Власне комунікативні вміння демонструють знання орфоепічних норм, правил інтонаційного оформлення висловлювань; уміння дотримуватися правильності та чистоти, точності й виразності мови; уміння, пов'язані з володінням граматичними нормами, володіння лексичним і синтаксичним рівнями мови.

Підґрунтям *редакторських умінь* майбутніх учителів української мови і літератури слугують знання мовних норм. Мета редагування – творча праця над текстом для покращення, його змісту й форми, оцінка послідовності викладу матеріалу, аргументованості висновків автора, мовностилістична правка. Основою редагування є критичний аналіз тексту, що супроводжується ознайомлювальним, поглибленим і критичним читанням. Майбутнім учителям-словесникам важливо вміти осмислювати прочитаний текст, усвідомлювати його своєрідність та оригінальність, виявляти логічні зв'язки між поняттями й фактами, висловлювати власну думку щодо прочитаного.

З-поміж мовнокомунікативних умінь виділяємо *полемічні вміння*, тобто вміння використовувати професійні засоби впливу для формування переконань, в основі яких – уявлення, знання, ідеї, що стали мотивами поведінки особистості. Як метод взаємодії, переконання вимагає логічного доведення й передбачає цілеспрямований вплив на свідомість і почуття. Переконання ґрунтуються на міцних знаннях, що тісно переплітаються з волею, становлять зміст мотивів діяльності, внутрішньо зумовлюють поведінку, формують установки людини. З-поміж полемічних умінь виділимо також уміння відстоювати власну позицію. Ідеться, зокрема, про аргументоване доведення, що визначається непохитністю позиції суб'єкта.

Важливе місце у структурі дослідницьких умінь займає група **діагностично-прогностичних умінь**. Таку групу становлять проектувальні, прогностичні, діагностичні й рефлексивні уміння. Ідеться про вміння розробляти проекти уроків-досліджень, моделювати педагогічну ситуацію

на уроці, вміння визначати ефективні методи, прийоми та форми роботи з учнями, прогнозувати результати діяльності.

Законодавчі й нормативні вимоги до професійної педагогічної діяльності загострюють увагу до *проектувальних умінь* майбутнього вчителя-словесника. Характерною особливістю проектування є створення нових продуктів, можливих варіантів майбутньої діяльності, прогнозування її результатів [8, 56]. Викладачу необхідно навчити студентів здобувати ці знання самостійно, уміти застосовувати їх для розв'язання нових пізнавальних і практичних завдань, формувати здатності працювати в різноманітних групах, прищепити вміння користуватися дослідницькими прийомами: збирати необхідну інформацію, уміти її аналізувати з різних боків, висувати різні гіпотези, виконувати проблемні завдання, застосовувати кейс-метод, метод портфолію, метод проектів [5; 9], прогнозувати кінцевий результат і представляти його на вербальному та невербальному рівнях (захист та наявність оформленої теоретичної частини).

З-поміж *прогностичних умінь* виділяємо вміння здійснювати прогнозування, формулювати педагогічні гіпотези, використовувати методи мисленнєвого експерименту, конструювати педагогічну діяльність із реалізації встановленого прогнозу й управляти процесом його реалізації. Для формування прогностичних умінь важливі прогностичні здібності, педагогічна спостережливість, педагогічна спрямованість мислення, перспективність мислення, схильність до аналітико-синтетичної діяльності, логічність і доказовість, вміння здійснювати творчий пошук.

У практичній діяльності студенти-філологи повинні забезпечувати контроль і оцінку результатів власної педагогічної діяльності. *Діагностичні вміння* – це сукупність контрольних, оцінних, аналітичних, коригуючих умінь, що дозволяють здійснити вимірювання рівня засвоєння знань учнів з мовних і літературних предметів, оцінити рівень навченості, особистісного розвитку учнів. Важливі вміння діагностувати індивідуально-психологічні особливості розвитку особистості школяра, рівень розвитку логічного мислення, здібностей до дослідження, необхідні для залучення його до проведення дослідження. Набуті діагностичні вміння сприяють визначенню прогалів у навчанні школярів, підвищенню ефективності виховного впливу на основі об'єктивних відомостей про учнів, створення оптимальних умов з метою розвитку літературно-творчих і мовних здібностей.

З-поміж *рефлексивних умінь* виділяємо вміння здійснювати самоаналіз і самооцінку результатів власної дослідницької діяльності в ролі вчителя, вихователя (підготовка та проведення уроків-досліджень, співпраця з учителями й методистами педуніверситету), встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між умовами своєї діяльності й засобами освітніх цілей; між педагогічними впливами на учня та їх наслідками; способами своїх дій і кінцевим результатом навчального процесу з метою внесення відповідних коректив.

Висновки. Проведений аналіз груп дослідницьких умінь майбутніх учителів-словесників дозволяє визначити такі вміння, як: здатність усвідомлено й осмислено читати, аналізувати, інтерпретувати науковий, художній, публіцистичний текст, створювати власний фаховий (науковий і навчальний) текст шляхом творчого застосування професійних теоретичних знань, практичних умінь і прийомів філологічного аналізу. Серед основних груп дослідницьких умінь нами виділено інформаційні, операційні, мовнокомунікативні, діагностично-прогностичні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Башманівський О. Л. Формування інтелектуальних умінь старшокласників у процесі навчання предметів мовно-літературного циклу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.09 / О. Л. Башманівський. – К., 2009. – 22 с.
2. Белова Н. А. Филологический анализ художественного текста: реализация интеграции лингвистического и литературоведческого подходов в школе : учебно-методическое пособие / Н. А. Белова. – 2-е изд., перераб. и доп. – Саранск, 2008. – 205 с.
3. Галич О. А. Теорія літератури : підручник / Галич О. А., Назарець В. М., Васильєв Є. М. ; за наук. ред. О. А. Галича. – 3-тє вид., стереотип. – К. : Либідь, 2006. – 488 с.
4. Гендина Н. И. Кризис системы образования и проблемы формирования информационной культуры личности [Электронный ресурс] / Н. И. Гендина. – Режим доступа : <http://ns.rsl.kemsu.ru/bgk/1998/3/1.htm>.
5. Куцевол О. М. Методика викладання української літератури (креативно-інноваційна стратегія) : навчальний посібник / О.М. Куцевол. – К. : Освіта України, 2009. – 464 с.
6. Семенов О. М. Культура наукової української мови : навч. посіб. / О. М. Семенов. – 2-ге вид., стереотип. – К. : ВЦ «Академія», 2012. – 216 с.
7. Соколова В. В. Культура речи и культура общения / Соколова В. В. – М. : Просвещение, 1995. – 192 с.
8. Султанова Л. Ю. Формування готовності студентів психолого-педагогічних факультетів до науково-дослідної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Султанова Лейла Юріївна. – К., 2007. – 219 с.
9. Шуляр В. І. Стратегії літературної освіти школярів у системі профільного навчання : монографія / В. І. Шуляр. – 2010. – 348 с.

РЕЗЮМЕ

Земка А. И. Группы исследовательских умений будущих учителей украинского языка и литературы.

В статье раскрыты основные группы исследовательских умений студентов-филологов: информационные (библиографические, лексикографические, технические), операционные (интеллектуально-эвристические, аналитико-интерпретационные, текстово-жанровые), коммуникативные (собственно коммуникативные, редакторские, полемические), диагностико-прогностические (проектировочные, прогностические, диагностические, рефлексивные). Вышеупомянутые умения будущих учителей-словесников проанализированы на основе учебно-познавательной деятельности, научно-исследовательской работы и во время учебных и педагогических практик.

Ключевые слова: группы исследовательских умений, исследовательские умения, будущий учитель украинского языка и литературы, информационные умения, операционные умения, коммуникативные умения, диагностико-прогностические умения.

SUMMARY

Zemka O. Groups of research skills of future teachers of Ukrainian language and literature.

The article reveals the main groups of research skills of future teachers of Ukrainian language and literature.

Research skills of future teachers of Ukrainian language and literature are defined as the ability to read consciously and intelligently, analyze, interpret scientific, artistic, journalistic texts, create someone's own specialized (scientific and educational) text by creative application of professional theoretical knowledge, practical skills and techniques of philological analysis. Major groups of research skills: information (bibliographic, lexicographic, technical), operational (intellectually-heuristic, analytical, interpretive, text and genre), communicative (actually communicative, editorial, polemic), diagnostic-prognostic (design, prognostic, diagnostic, reflexive) are selected. They were based on the characteristic types of professional research activities of the teachers.

Group of information skills covers the skills to find, select, analyze, synthesize, organize information from reference and encyclopaedic, scientific-methodological literature, including electronic sources, and its use in the preparation of scientific studies and during lessons in secondary schools. Group of operational research skills includes the ability to think creatively to argue justification; analyze, allocate important, significant; install consequential connections; to interpret texts; simulate the linked text taking into account the structural-semantic, genre and compositional characteristics and principles of textual organization. Group of communicative skills constitute the ability to create professional oral and written text taking into account the structural-semantic, linguistic and stylistic features; conduct a scientific discussion; defend and justification of somebody's own opinion. Group of diagnostic and prognostic skills includes the ability to develop projects of lessons-researches, model teaching situation in the classroom, the ability to determine effective methods, techniques and forms of work with students to predict the results. Among the prognostic abilities the ability to predict, formulate pedagogical hypotheses, use the methods of thinking experiment, design teaching activities for the implementation of the established prediction and manage the process of its implementation are allocated. For the formation of predictive skills are important: prognostic ability, pedagogical observation, pedagogical orientation of thinking, future-oriented thinking, the ability to carry out creative research.

Key words: *groups of research skills, research skills, future teachers of Ukrainian and literature, informative skills, operating skills, communicative skills, diagnostic-prognostic skills.*

УДК 373.5.015.31:172.15

М. Д. Зубалій

Інститут проблем виховання НАПН України

ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ

У статті розкрито доцільність дослідження проблеми військово-патріотичного виховання учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів у процесі організації та проведення позакласної роботи. Визначено основні завдання військово-патріотичного виховання: формування почуття патріотизму, любові до свого народу, його історії, культурних та історичних цінностей; виховання громадянських почуттів і свідомості, поваги до Конституції та законів України, соціальної активності й відповідальності за доручені державні та громадські справи; формування прагнення до